

BAHAGIAN VI: LAIN-LAIN

---

80. Caj Lewat Bayar Bagi Hutang Penghakiman

Kaedah-kaedah Mahkamah memberi kuasa kepada mahkamah untuk mengenakan faedah (riba) ke atas semua hutang penghakiman. Memandangkan bahawa pengenaan faedah adalah dilarang oleh Syarak, MPS dirujuk berhubung dengan kaedah caj lewat bayar yang selaras dengan hukum Syarak yang boleh dilaksanakan ke atas semua hutang penghakiman bagi kes perbankan Islam.

Keputusan

MPS pada mesyuarat khas ke-13 bertarikh 25 Julai 2011 dan mesyuarat ke-115 bertarikh 25 Ogos 2011 telah memutuskan bahawa caj pembayaran lewat terhadap hutang penghakiman boleh dilaksanakan seperti yang berikut:

- i. Caj pembayaran lewat terhadap hutang penghakiman boleh dikenakan oleh mahkamah dari tarikh penghakiman dibuat sehingga hutang penghakiman tersebut diselesaikan pada kadar yang diperuntukkan oleh kaedah-kaedah mahkamah. MPS telah memutuskan bahawa kadar tersebut hendaklah ditentukan berdasarkan prinsip-prinsip *ta'widh* dan *gharamah*;
- ii. *Ta'widh* merujuk kepada ganti rugi ke atas kerugian sebenar. Mengambil kira kesukaran dalam menentukan jumlah kerugian sebenar dan keperluan kepada penyelarasan dalam industri, MPS telah memutuskan bahawa kadar kerugian sebenar hendaklah ditetapkan oleh pihak ketiga yang berautoriti. Dalam konteks perbankan Islam, MPS memberikan mandat bagi menentukan kadar kerugian sebenar tersebut kepada BNM selaku pihak berautoriti. MPS turut mengambil pendirian bahawa kadar yang boleh diguna pakai bagi menentukan kerugian sebenar ialah kadar semalam antara bank secara Islam (*daily overnight Islamic interbank rate*) seperti yang dipaparkan dalam laman sesawang *Islamic Interbank Money Market* (bnm.iimm.gov.my), ditetapkan pada tarikh penghakiman dibuat dan dikira secara bulanan berdasarkan kaedah baki harian (*daily rest basis*);
- iii. *Gharamah* merujuk kepada penalti yang dikenakan sebagai langkah pencegahan terhadap kelewatan pembayaran oleh penghutang. Dalam konteks ini, *gharamah* merujuk kepada perbezaan antara caj pembayaran lewat dan *ta'widh*, iaitu lebihan sekiranya *ta'widh* kurang daripada jumlah caj pembayaran lewat. Caj pembayaran lewat adalah ditentukan oleh kaedah-kaedah mahkamah;

- iv. Caj pembayaran lewat ke atas hutang penghakiman tidak boleh dikompaunkan;
- v. Pemutang penghakiman hanya berhak menerima jumlah *ta'widh* sahaja. Sekiranya jumlah caj pembayaran lewat menyamai atau kurang daripada jumlah *ta'widh*, keseluruhan jumlah caj pembayaran lewat tersebut boleh diambil oleh pemutang penghakiman. Sebaliknya, jika jumlah caj pembayaran lewat melebihi jumlah *ta'widh*, lebihan tersebut perlu disalurkan kepada badan kebajikan;
- vi. Jumlah caj pembayaran lewat tidak boleh melebihi amaun baki pokok;
- vii. Pengiraan caj pembayaran lewat bagi hutang penghakiman adalah dikenakan ke atas jumlah asas penghakiman. Jumlah asas penghakiman adalah baki tertunggak tertakluk kepada *ibra'* sekiranya terpakai dan tidak merangkumi caj pembayaran lewat sebelum penghakiman dan kos-kos lain;
- viii. Berhubung isu pengurusan *gharamah*, MPS mengambil pendirian untuk memberikan mandat kepada Jawatankuasa Syariah/Penasihat Syariah bagi menentukan badan-badan kebajikan yang sesuai untuk menerima *gharamah* termasuk *baitul mal*. Penyaluran *gharamah* tersebut perlu dilaksanakan oleh pemutang penghakiman. Pemutang penghakiman hendaklah memastikan bahawa sebarang penyaluran *gharamah* kepada badan kebajikan tidak menghasilkan sebarang bentuk manfaat kepada pemutang penghakiman tersebut; dan
- ix. Selain itu, institusi-institusi di bawah kawal selia BNM perlu menghantar laporan tentang penyaluran *gharamah* yang telah dilaksanakan oleh institusi berkenaan dari semasa ke semasa.

MPS pada mesyuarat ke-115 bertarikh 25 Ogos 2011 juga telah memutuskan bahawa tiada halangan Syarak bagi penimbang tara mengenakan caj lewat bayar seperti yang diperuntukkan oleh prosedur timbang tara atau seperti yang terpakai di mahkamah jika, mengikut undang-undang ia boleh diguna pakai oleh penimbang tara.

Asas Pertimbangan

Keharusan mengenakan *ta`widh* ke atas penerima biaya yang mungkir adalah berasaskan pertimbangan ke atas beberapa dalil dan pandangan berikut:

- i. Hadis Rasulullah SAW yang menyatakan bahawa kelewatan pembayaran hutang oleh orang yang berkemampuan ialah satu kezaliman, sebagaimana sabda Baginda SAW:

عن أبي هريرة أن رسول الله صلى الله عليه وسلم قال: مطل الغني ظلم

*“Daripada Abu Hurairah bahawa Rasulullah SAW telah bersabda: Kemungkiran orang yang kaya (dalam membayar hutang) ialah satu kezaliman.”*⁸⁶

- ii. Hadis Rasulullah SAW yang menyebutkan:

لي الواجد يجل عقوبته وعرضه

*“Penangguhan (membayar hutang) oleh orang yang mampu, (dia) berhak untuk dikenakan hukuman dan didedahkan keburukannya (impeach).”*⁸⁷

- iii. Terdapat juga kaedah fiqh yang dipetik daripada hadis yang menyentuh hal ini, iaitu:

لا ضرر ولا ضرار

*“Tiada kemudarat dan tidak boleh memudaratkan (dalam Islam).”*⁸⁸

- iv. Kelewatan membayar hutang boleh diqiyaskan dengan rampasan harta (*ghasb*) secara tidak sah. Kedua-duanya berkongsi *illah* yang sama iaitu menghalang penggunaan harta dan memanipulasinya secara zalim. Menurut pandangan Imam Syafii dan Hanbali dalam kes *ghasb*, manfaat harta yang dirampas adalah dalam jaminan dan perlu dibayar ganti rugi. Bagi kes kelewatan membayar hutang penghakiman, pemutang penghakiman juga menanggung kerugian kehilangan peluang menggunakan dana bagi tujuan-tujuan tertentu. Oleh yang demikian, pengutang penghakiman perlu membayar ganti rugi kepada pemutang penghakiman atas kerugian yang dialaminya.

⁸⁶ Al-Bukhari, *Sahih al-Bukhari*, Al-Matba'ah al-Salafiyyah, 1982, j. 2, h. 175.

⁸⁷ Ahmad bin Hanbal, *Musnad al-Imam Ahmad*, Muassasah al-Risalah, 2001, j. 29, h. 465, hadis no. 17946.

⁸⁸ Imam Malik bin Anas, *Al-Muwatta'*, Muassasah Zayed bin Sultan Ali Nahyan li al-A'mal al-Khairiyah wa al-Insaniyah, Abu Dhabi, 2004, j. 4, h. 1078, hadis no. 2758.

81. Jual Beli Hutang Dengan Komoditi

Memandangkan terdapat pandangan fuqaha yang tidak membenarkan transaksi jual beli hutang dengan tunai secara diskau, terdapat cadangan daripada sebuah entiti untuk membeli hutang kewangan Islam berdasarkan konsep *bai'-al-dayn bi al-sila'*.

Berdasarkan struktur yang dicadangkan, entiti tersebut akan membeli komoditi secara tunai daripada Broker A pada harga belian bersamaan dengan nilai pembelian hutang. Kemudian, entiti tersebut akan membeli hutang kewangan daripada sebuah IKI di bawah perjanjian induk jual beli (*master agreement*) pada harga belian dan membuat bayaran pembelian dengan komoditi yang diserahkan secara lani. Pada masa yang sama, entiti tersebut akan melantik IKI berkenaan sebagai ejen di bawah perjanjian induk perkhidmatan (*master service agreement*) untuk terus mentadbir hutang kewangan bagi pihak entiti. IKI tersebut akan menjual komoditi kepada Broker B melalui entiti sebagai ejen, secara lani untuk mendapatkan tunai.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan isu sama ada cadangan mekanisme pembelian hutang dengan komoditi seperti yang dinyatakan dibenarkan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-117 bertarikh 19 Oktober 2011 telah meluluskan cadangan mekanisme jual beli hutang dengan menggunakan komoditi sebagai imbalan.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa tiada halangan Syarak dalam pertukaran atau jual beli hutang dengan aset berupa barang atau komoditi yang mempunyai nilai setara, lebih tinggi atau lebih rendah daripada nilai hutang tersebut berdasarkan persetujuan bersama antara penjual dan pembeli. Ini berbeza dengan amalan jual beli hutang dengan hutang yang disepakati keharamannya oleh majoriti fuqaha.

82. Instrumen Modal Untuk Operasi Skim Perbankan Islam

Secara umumnya, pembaharuan peraturan global Basel III menggariskan keperluan sesebuah institusi perbankan mengandungi tiga komponen instrumen modal yang terdiri daripada Modal Tier 1 (T1), Modal Tambahan Tier 1 (AT1) dan Modal Tier 2 (T2).

Antara keperluan baharu yang diperuntukkan dalam Basel III adalah berkenaan '*Non-Viability Loss Absorption*' (NVLA) iaitu keperluan mekanisme penyerapan kerugian ke atas instrumen modal AT1 dan T2 apabila berlakunya peristiwa pencetus (*trigger event*), iaitu apabila institusi perbankan sudah dianggap tidak berdaya maju oleh pihak pengawal selia.

Apabila berlakunya peristiwa pencetus, antara mekanisme untuk mencapai keperluan NVLA adalah dengan menukar instrumen modal AT1 dan T2 kepada saham biasa.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berhubung cadangan instrumen modal AT1 dan T2 yang digunakan bagi tujuan SPI, sama ada ia boleh dianggap patuh Syariah sekiranya ia mempunyai ciri boleh bertukar menjadi saham biasa konvensional.

Buat masa ini, komponen modal SPI terdiri daripada dana perbankan Islam (*Islamic banking fund*) yang diperuntukkan daripada modal ekuiti institusi perbankan konvensional kepada SPI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-125 bertarikh 28 Jun 2012 telah memutuskan bahawa cadangan instrumen modal patuh Syariah berdasarkan hutang dengan ciri penukaran (*conversion*) kepada saham konvensional adalah dibenarkan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- i. Ciri penukaran obligasi hutang kepada saham konvensional dan tatacara pelaksanaan seperti peristiwa pencetus hendaklah dinyatakan dalam prospektus penerbitan instrumen tersebut;
- ii. Sekiranya penukaran obligasi hutang kepada saham konvensional dilaksanakan, nilai saham tersebut hendaklah serta merta diperuntukkan ke dalam dana perbankan Islam.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Peruntukan bagi keperluan modal untuk memastikan sesebuah institusi perbankan Islam terus berkemampuan untuk beroperasi dan meneruskan perniagaan selari dengan prinsip Syariah yang menghalang kerosakan, kemusnahan, dan tidak menyebabkan kerosakan kepada orang/benda lain.

Firman Allah SWT:

وَأَنْفَقُوا فِي سِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيهِمُ إِلَى الْهَنْكَةِ وَلَخِسْنَوْا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ

*"Dan belanjakanlah (apa yang ada pada kamu) kerana (menegakkan) agama Allah, dan janganlah kamu sengaja mencampakkan diri kamu ke dalam bahaya kebinasaan (dengan bersikap bakhil); dan baikilah (dengan sebaik-baiknya segala usaha dan) perbuatan kamu; kerana sesungguhnya Allah mengasihi orang-orang yang berusaha memperbaiki amalannya."*⁸⁹

- ii. Saham yang terhasil selepas penukaran daripada obligasi hutang perlu diperuntukkan ke dalam dana perbankan Islam secara serta merta adalah untuk mengelakkan daripada penggunaan nilai saham tersebut dalam aktiviti yang tidak patuh Syariah.

83. Konsep Cabutan Bertuah Bagi Produk Pelaburan Berasaskan *Mudarabah*

MPS dirujuk berhubung isu sama ada terdapat isu Syariah dalam aktiviti cabutan bertuah untuk memenangi hadiah dengan syarat peserta perlu membuka akaun pelaburan *mudarabah* yang ditawarkan oleh IKI.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-138 bertarikh 27 Ogos 2013 telah memutuskan bahawa aktiviti cabutan bertuah untuk memenangi hadiah dengan syarat perlu membuka akaun deposit berasaskan *mudarabah* adalah dibenarkan dan tidak mengandungi unsur perjudian dalam pelaksanaannya.

⁸⁹ Surah al-Baqarah, ayat 195.

Asas Pertimbangan

Berdasarkan perbahasan para fuqaha, ciri-ciri utama perjudian adalah merangkumi dua perkara berikut iaitu:

- i. Apabila adanya wang pertaruhan yang dikeluarkan oleh semua peserta. Wang pertaruhan tersebut dijadikan ganjaran untuk pemenang pertandingan.
- ii. Setiap peserta yang menyertai pertandingan tidak akan terlepas daripada dua kebarangkalian sama ada mendapat keuntungan ataupun kerugian. Seseorang itu memperoleh keuntungan apabila menang dengan mengaut semua wang pertaruhan peserta-peserta lain. Manakala jika kalah, beliau akan menanggung kerugian kerana hilangnya wang pertaruhan yang dikeluarkan.

Dalam konteks cabutan bertuah yang ditawarkan, pemberian hadiah disediakan dan ditaja oleh IKI sendiri dan tidak melibatkan wang daripada peserta yang menyertai pertandingan tersebut.

Sehubungan itu, para peserta tidak terdedah kepada sebarang kerugian atau kehilangan terhadap deposit yang disimpan jika mereka tidak terpilih untuk mendapat hadiah yang ditawarkan dalam cabutan bertuah.

84. Kaedah Memaklumkan Dan Mendapatkan Persetujuan Pelanggan Berhubung Peralihan Kontrak Syariah Dalam Proses Pengkelasan Semula Produk Deposit Secara Islam

Sebelum pengenalan dan penguatkuasaan Akta Perkhidmatan Kewangan Islam 2013 (APKI 2013), terdapat produk deposit yang ditawarkan oleh IKI berasaskan konsep Syariah seperti *mudarabah*.

Berikutan daripada pengenalan dan penguatkuasaan APKI 2013, definisi akaun deposit dan akaun pelaburan telah diperincikan. Di bawah definisi tersebut, produk-produk deposit hendaklah bercirikan jaminan modal. Oleh yang demikian, produk-produk deposit yang dahulunya distruktur berdasarkan konsep Syariah yang tidak mempunyai ciri jaminan modal seperti *mudarabah* dan *wakalah bi al-istithmar* perlu ditukar kepada kontrak yang boleh menjamin modal bagi memenuhi definisi akaun deposit di bawah APKI 2013. Sehubungan itu, pelanggan perlu dimaklumkan berhubung peralihan kontrak Syariah serta implikasinya terhadap jaminan modal.

Oleh itu, proses peralihan kepada kontrak baharu akan diumumkan melalui saluran komunikasi yang relevan kepada pelanggan sedia ada. Komunikasi ini bertujuan untuk mendapatkan maklum balas pelanggan dalam tempoh yang diperuntukkan. Sekiranya pelanggan tidak memberikan maklum balas dalam tempoh tersebut, pelanggan dianggap bersetuju dengan peralihan kontrak baharu itu. Komunikasi ini akan dibuat melalui notis pemberitahuan kepada pelanggan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk sama ada terdapat isu Syariah dalam kaedah pemakluman berhubung pengkelasan baharu produk deposit dan menganggap ketiadaan maklum balas pelanggan sebagai tanda persetujuan.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-142 bertarikh 17 Disember 2013 telah memutuskan bahawa cadangan berhubung kaedah mendapatkan persetujuan daripada pelanggan melalui notis pemberitahuan kepada pelanggan mengenai peralihan kontrak Syariah bagi produk deposit secara Islam adalah dibenarkan dengan memenuhi garis panduan berikut:

- i. Notis pemberitahuan kepada pelanggan perlu melalui saluran yang relevan seperti hebahan di media dan pemberian notis secara individu;
- ii. Pemberian tempoh waktu yang sewajarnya kepada pelanggan untuk memberikan maklum balas;
- iii. Sekiranya tiada maklum balas diterima daripada pelanggan setelah tamat tempoh yang diberikan, pelanggan dianggap bersetuju dengan penukaran kontrak Syariah tersebut. Kaedah persetujuan pelanggan secara tersirat ini perlu dinyatakan dengan jelas di dalam notis pemberitahuan kepada pelanggan; dan
- iv. Pelanggan yang tidak bersetuju dengan cadangan penukaran kontrak Syariah ini perlu diberi pilihan penyelesaian seperti menutup akaun atau kaedah penyelesaian lain yang bersesuaian.

Keputusan ini adalah khusus bagi tujuan peralihan produk-produk deposit secara Islam yang berkenaan berikutnya penguatkuasaan APKI 2013.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS membenarkan kaedah mendapatkan persetujuan daripada pelanggan tersebut adalah berasaskan pertimbangan *maslahah* untuk memelihara kestabilan pasaran kewangan semasa proses peralihan kepada penguatkuasaan APKI 2013 di samping mengurangkan kesan negatif yang berkemungkinan menjelaskan pasaran. Ini adalah selari dengan kaedah fiqah berikut:

المشقة تجلب التيسير

*"Kesukaran membawa kepada keringanan."*⁹⁰

لا ينسب إلى ساكت قول ولكن السكوت في معرض الحاجة إلى البيان بيان

*"Tidak boleh menyandarkan suatu pernyataan/pandangan kepada orang yang diam, tetapi diam pada perkara yang menuntut kepada keterangan/penjelasan merupakan sebuah keterangan."*⁹¹

85. Panduan Syariah Bagi Pelaburan Emas Dan Perak

Terdapat pelbagai produk pelaburan emas dan perak mula diperkenalkan dan ia dilihat mula berkembang dalam industri kewangan Islam semasa. Berikutan itu, keperluan untuk menggariskan parameter pelaburan emas dan perak sebagai panduan kepada IKI adalah penting bagi penawaran produk-produk yang menepati piawaian Syariah.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung dengan cadangan panduan Syariah bagi pelaburan emas dan perak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-135 bertarikh 28 Mei 2013 telah meluluskan cadangan panduan Syariah bagi pelaburan emas dan perak dengan mengambil beberapa perhatian berikut:

⁹⁰ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyah, 1983, h. 76-77.

⁹¹ Muhammad Sidqi Al-Burnu, *Al-Wajiz fi Idhah Qawa'id al-Fiqh al-Kulliyah*, Muassasah al-Risalah, h. 205.

- i. Status emas dan perak dalam bentuk jongkong, bar atau *wafer* merupakan barang *ribawi* dan mengandungi *'illah thamaniyyah*. Ini adalah kerana wujudnya sifat-sifat asal emas dan perak pada emas dan perak yang berbentuk jongkong, bar atau *wafer* walaupun ia telah diproses dan berubah bentuk. Oleh itu, transaksi jual beli melibatkan emas dan perak dalam bentuk jongkong, bar atau *wafer* hendaklah mematuhi hukum *ba'i al-sarf*.
- ii. Panduan Syariah bagi pelaburan emas dan perak adalah seperti yang berikut:
  - (a) Pihak yang berakad
    - (1) Mempunyai kelayakan melakukan kontrak iaitu baligh, berakal dan matang ketika melakukan transaksi.
    - (2) Ibu bapa atau penjaga boleh berkontrak bagi pihak anak-anak di bawah umur yang belum layak berkontrak.
    - (3) Dimeterai oleh dua pihak yang saling meredai tanpa ada unsur paksaan.
  - (b) Subjek akad
    - (1) Wujud dan dimiliki sepenuhnya oleh pihak yang menjual.
    - (2) Suatu yang boleh diserahkan kepada pembeli atau wakilnya.
    - (3) Suatu yang diketahui oleh kedua-dua belah pihak yang berakad ketika sesi jual beli.
  - (c) *Sighah*
    - (1) Wujud *sighah* (*ijab* dan *qabul*) antara kedua pihak.
    - (2) *Ijab* dan *qabul* boleh didokumentasikan berdasarkan kepada kaedah-kaedah yang diterima oleh pasaran sama ada secara bertulis, rakaman percakapan dan sebagainya.
  - (d) *Taqabud* (serah terima)
    - (1) Jual beli emas atau perak dengan mata wang hendaklah dilakukan secara lani dan tidak boleh berlaku sebarang penangguhan serahan mana-mana imbalan.

- (2) Berlaku *taqabud* antara kedua-dua subjek akad yang terlibat semasa majlis akad.
- (3) *Taqabud* hendaklah berlaku secara sebenar (*haqiqi*) atau konstruktif (*hukmi*).
- (4) Dalam kes yang melibatkan *taqabud* secara *hukmi*, cara dan tempoh serahan hendaklah mengikut amalan pasaran semasa yang diterima (*'urf tijari*) dan dipersetujui oleh jawatankuasa Syariah IKI.

Panduan yang digariskan merupakan keperluan umum yang perlu dipatuhi dalam jual beli emas dan perak. Sebarang pengaturan jual beli emas atau perak dengan konsep-konsep Syariah yang lain hendaklah mengambil kira keperluan khusus konsep-konsep Syariah tersebut dan tidak menimbulkan perkara-perkara yang dilarang Syarak.

Asas Pertimbangan

MPS berpandangan bahawa emas dan perak yang berbentuk jongkong, bar dan wafer tetap membawa unsur *'illah thamaniyyah* kerana sifat emas dan perak masih kekal. Oleh yang demikian, ia termasuk dalam makna zahir hadis 'Ubada bin Samit seperti yang berikut:

عن عبادة بن الصامت قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: الذهب بالذهب والفضة بالفضة والبر بالبر والشعير بالشعير والتمر بالتمر والملح بالملح مثل سواء بسواء يدا بيده فإذا اختلفت هذه الأصناف فبيعوا كيف شئتم إذا كان يدا بيده.

*"Daripada 'Ubada bin Samit berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: (Penjualan) emas dengan emas, perak dengan perak, gandum dengan gandum, barli dengan barli, kurma dengan kurma, garam dengan garam, apabila ia sama jenisnya, hendaklah sama kadar atau timbangannya dan hendaklah secara lani (on the spot). Sekiranya berlainan jenis, maka berjual-belilah mengikut kehendak kamu tetapi dengan syarat pertukaran dua barang tersebut berlaku secara lani."*⁹²

⁹² Imam Muslim, *Sahih Muslim*, Dar Ihya' al-Turath al-'Arabi, Beirut, j. 3, h. 1211, hadis no. 1587.

86. Mekanisme Penyelesaian Perkhidmatan GIRO Antara Bank Atau *Interbank GIRO (IBG)* Bagi Perbankan Islam

Terdapat cadangan daripada pihak Malaysian Electronic Clearing Corporation Sdn. Bhd. (MyClear) untuk melanjutkan masa perkhidmatan perbankan bagi melaksanakan transaksi pemindahan wang antara bank pada hari yang sama. Ia juga merupakan satu galakan untuk bank melakukan pembayaran elektronik (e-pembayaran).

Memandangkan pasaran wang antara bank (*interbank money market*) ditutup pada jam 4.30 petang, maka IKI yang tidak mempunyai kecairan secukupnya selepas waktu tersebut tidak boleh mendapatkan dana tambahan daripada pasaran wang antara bank bagi menyelesaikan transaksi IBG kecuali melalui *standing facility* dengan BNM. IKI yang gagal untuk menyelesaikan transaksi IBG disebabkan ketidakcukupan dana boleh dikenakan penalti oleh BNM.

Bagi mengatasi isu kecairan, MyClear mencadangkan agar IKI diberi pilihan untuk menjual pegangan sekuritinya dalam sistem RENTAS⁹³ kepada BNM sekiranya ketidakcukupan dana berlaku. Antara jenis sekuriti yang disimpan dalam RENTAS yang akan dijual kepada BNM adalah berbentuk bukan hutang (contoh: *sukuk ijarah*) dan berbentuk hutang (contoh: GII). Selain itu, sekuriti-sekuriti tersebut mestilah yang dijamin oleh kerajaan atau/dan jenis berpenarafan AAA (*triple A rating*).

Kesan daripada penjualan sekuriti kepada BNM, BNM akan memindahkan wang belian sekuriti ke dalam akaun tunai IKI tersebut dan seterusnya akan digunakan bagi menyelesaikan transaksi IBG.

Sekiranya IKI berkenaan berminat untuk memiliki semula sekuriti tersebut, ia boleh membuat tawaran kepada BNM untuk membeli sekuriti tersebut pada keesokan harinya. BNM atas budi bicaranya boleh menjual semula sekuriti tersebut kepada IKI berkenaan.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung isu sama ada cadangan mekanisme penyelesaian perkhidmatan IBG bagi perbankan Islam dibenarkan Syarak.

---

⁹³ Real Time Electronics Transfer of Funds and Securities.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-153 bertarikh 25 November 2014 telah meluluskan mekanisme penyelesaian perkhidmatan IBG bagi IKI seperti yang dicadangkan oleh pihak MyClear.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan bahawa tidak terdapat unsur keterikatan (*interconditionality*) dalam struktur tersebut di mana transaksi jual beli pertama tidak berkait dengan transaksi kedua. Dalam mekanisme yang dicadangkan, BNM tidak terikat dengan obligasi atau komitmen untuk membeli dan menjual semula sekuriti kepada IKI tersebut.

Penjualan sekuriti perbankan Islam berbentuk hutang bagi mekanisme ini kepada BNM apabila berlaku ketidakcukupan dana adalah dibenarkan berdasarkan keputusan MPS terdahulu⁹⁴ berhubung jual beli sijil hutang dalam pasaran sekunder dan keputusan MPS Suruhanjaya Sekuriti Malaysia⁹⁵ yang membenarkan penjualan hutang (*baī al-dayn*).

87. Pembekuan Akaun Simpanan Pelanggan Yang Mungkir Dalam Pembayaran Terhadap Pembiayaan

MPS dirujuk berhubung amalan IKI mengenakan syarat dalam kontrak pembiayaan. Syarat tersebut membenarkan IKI membekukan akaun simpanan peminjam yang mungkir dalam membuat bayaran mengikut jadual terhadap pembiayaan.

Berdasarkan syarat tersebut, IKI dibenarkan untuk mengambil wang daripada akaun deposit pelanggan tanpa sebarang perintah daripada mahkamah. Syarat yang telah ditetapkan oleh IKI ini telah dipersetujui dan ditandatangani oleh pelanggan semasa pemeteraian kontrak pembiayaan tersebut.

Dalam hal ini, MPS dirujuk sama ada syarat yang dikenakan oleh IKI seperti yang dinyatakan adalah dibenarkan Syarak.

⁹⁴ Majlis Penasihat Shariah Bank Negara Malaysia, Resolusi Syariah Dalam Kewangan Islam – Edisi Kedua, Resolusi no. 67 (Pembelian Semula Sijil Hutang Boleh Niaga Secara Islam), h. 106-107.

⁹⁵ Suruhanjaya Sekuriti, Keputusan Majlis Penasihat Syariah Suruhanjaya Sekuriti Malaysia – Edisi Kedua, 2006, *Bai' al-Dayn*, h. 18.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-154 bertarikh 17 Disember 2014 telah memutuskan bahawa tiada halangan Syarak bagi IKI untuk membekukan dan mengambil wang daripada akaun deposit penerima biaya yang gagal menjelaskan pembiayaan dengan syarat ia telah dipersetujui oleh kedua-dua pihak semasa perjanjian dimeterai.

Asas Pertimbangan

Peletakan sesuatu syarat bagi pihak-pihak yang berkontrak adalah diharuskan selagi mana syarat-syarat yang dipersetujui tersebut tidak melanggar Syarak. Ini berdasarkan kepada hadis Rasulullah SAW:

المسلمون على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

*"(Urusan) orang Islam adalah berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*⁹⁶

Pengambilan wang daripada akaun deposit yang dibekukan (sekiranya ada) untuk menjelaskan sebahagian atau seluruh hutang pembiayaan yang gagal dibayar tersebut selari dengan konsep tolak selesai (*muqasah*).

88. Penstrukturan Semula Hutang

Dalam amalan semasa, pelanggan IKI yang mengalami kesukaran untuk membayar hutang berdasarkan jadual pembayaran semula hutang akan memohon melakukan penstrukturan semula hutang tersebut daripada IKI. Dalam situasi ini, penstrukturan semula hutang dibuat dengan cara pelanggan memasuki kontrak pembiayaan baharu dengan IKI dan hasilnya akan digunakan untuk melunaskan hutang sedia ada. Kesan daripada penstrukturan ini, pelanggan akan mendapat manfaat daripada jadual dan jumlah ansuran pembayaran hutang yang lebih sesuai dengan kemampuan kewangannya.

Dalam hal ini, MPS dirujuk berhubung amalan penstrukturan semula hutang melalui pembiayaan baharu serta syarat yang berkaitan.

⁹⁶ Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-160 bertarikh 30 Jun 2015 telah memutuskan bahawa penstruktur semula hutang boleh dilaksanakan dengan cara pelanggan memasuki kontrak pembiayaan baharu, yang mana dana yang diperoleh daripada kontrak pembiayaan baharu tersebut boleh digunakan untuk melunaskan hutang sedia ada. Namun, penstruktur semula hutang hanya boleh dilaksanakan dengan pelanggan yang solven berdasarkan penilaian IKI.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Para fuqaha berbeza pandangan berhubung hukum *qalb al-dayn* dan ia disandarkan kepada ijtihad dan bukan kepada nas yang *sorih* (jelas). Oleh itu, ia kekal sebagai perkara ijtihad dalam kalangan fuqaha. Di samping itu, konteks perbincangan fuqaha dilihat berbeza dengan amalan penstruktur semula hutang dalam konteks semasa yang mana pemutang dan penghutang memasuki pembiayaan yang baharu dan hasilnya digunakan untuk melunaskan hutang yang lama dan digantikan dengan hutang yang baharu. Oleh itu, ia kekal sebagai suatu yang harus berdasarkan kepada kaedah fiqh:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

*"Hukum asal muamalat adalah harus, kecuali terdapat dalil yang mengharamkannya."*⁹⁷

- ii. Syarat supaya penstruktur semula hutang hanya dilaksanakan dengan penghutang yang solven adalah untuk memastikan bahawa penghutang tersebut ialah penghutang yang *musir* iaitu berkemampuan dari sudut kewangannya untuk menanggung hutang yang baharu. Manakala bagi penghutang yang *mu'sir*, para fuqaha bersepakat bahawa ia wajib diberikan penangguhan sehingga ia mampu melunaskan hutangnya.

---

⁹⁷ Ibnu Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti` `ala Zad al-Mustaqqi`*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

89. Penggabungan Beberapa Kontrak Dalam Satu Perjanjian Induk (*Master Agreement*)

Terdapat amalan yang menggabungkan beberapa kontrak dalam satu perjanjian induk yang mana penggabungan tersebut boleh menimbulkan dua senario iaitu:

- i. Penggabungan yang tidak melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak tersebut; atau
- ii. Penggabungan yang melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak tersebut.

Sehubungan itu, MPS dirujuk sama ada penggunaan perjanjian induk yang menggabungkan beberapa kontrak seperti yang dinyatakan boleh menimbulkan isu Syariah ataupun tidak.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-140 bertarikh 28 Oktober 2013 dan mesyuarat ke-166 bertarikh 23 Februari 2016⁹⁸ telah memutuskan seperti yang berikut:

Bagi senario (i), MPS telah memutuskan bahawa penggabungan tersebut tidak menimbulkan sebarang isu Syariah kerana secara prinsipnya ia tidak melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak yang digabungkan.

Manakala bagi senario (ii), MPS telah memutuskan bahawa penggabungan yang melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak adalah diharuskan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- i. Tidak membawa kepada unsur riba, *gharar* dan *maysir*;
- ii. Tidak melibatkan pertentangan antara *muqtada al-'aqd* bagi setiap kontrak yang digabungkan; dan
- iii. Tidak membawa kepada perkara yang diharamkan oleh Syarak.

⁹⁸ Keputusan ini telah memansuhkan keputusan yang telah dibuat pada mesyuarat MPS ke-140.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Secara umumnya, penggabungan antara kontrak-kontrak dalam perjanjian induk adalah diharuskan berdasarkan kaedah fiqah:

الأصل في المعاملات الحل حتى يقوم دليل على التحرير

*"Hukum asal muamalat adalah harus, kecuali ada dalil yang mengharamkannya."*⁹⁹

- ii. Penggabungan yang tidak melibatkan pergantungan antara kontrak-kontrak yang digabung adalah diharuskan kerana ciri-ciri asal bagi sesuatu kontrak masih kekal dan terpelihara.
- iii. Pergantungan antara kontrak-kontrak yang digabungkan adalah dibenarkan sekiranya objektif setiap kontrak boleh dipenuhi dan ia dapat menyokong antara satu kontrak dengan kontrak yang lain bagi mencapai tujuan utama penggabungan tersebut.

90. Mekanisme Hapus Kira Dalam Sukuk Modal Tambahan Tier 1 Dan Modal Tier 2

Secara umumnya, pembaharuan peraturan global Basel III menggariskan keperluan bagi sesebuah institusi perbankan mengandungi tiga komponen instrumen modal yang terdiri daripada Modal Tier 1 (T1), Modal Tambahan Tier 1 (AT1) dan Modal Tier 2 (T2).

Antara keperluan baharu yang diperuntukkan dalam Basel III adalah berkenaan ‘Non-Viability Loss Absorption’ (NVLA) iaitu keperluan mekanisme penyerapan kerugian ke atas instrumen modal AT1 dan T2 apabila berlakunya peristiwa pencetus (*trigger event*), iaitu apabila institusi perbankan sudah dianggap tidak berdaya maju oleh pihak pengawal selia.

Apabila berlakunya peristiwa pencetus, selain daripada kaedah pertukaran kepada saham biasa, antara mekanisme untuk mencapai keperluan NVLA juga adalah dengan membolehkan instrumen modal AT1 dan T2 dihapus kira.

---

⁹⁹ Ibnu Uthaimin, *Al-Syarh al-Mumti` `ala Zad al-Mustaqni'*, Dar Ibni al-Jauzi, j. 8, h. 241.

Sehubungan itu, MPS dirujuk berkenaan perkara-perkara berikut:

- i. Penggunaan kaedah hapus kira sebagai keperluan NVLA dalam penyerapan kerugian dalam instrumen modal tambahan Tier 1 (AT1) dan instrumen modal Tier 2 (T2); dan
- ii. Cara penggunaan kaedah janji belian balik (*purchase undertaking*) bagi menghapus kira jumlah yang sepatutnya dibayar kepada pelabur.

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-177 bertarikh 20 Jun 2017¹⁰⁰ telah memutuskan bahawa pelabur-pelabur *sukuk* di bawah modal tambahan Tier 1 dan modal Tier 2 dibenarkan menerusi mekanisme *wa'd* untuk melupus/menghapus kira hak-hak atau kepentingannya dalam *sukuk* pendasar tanpa mengambil kira sama ada *sukuk* tersebut distrukturkan berdasarkan keberhutangan ataupun ekuiti.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan pertimbangan-pertimbangan berikut:

- i. Pembuat dasar mempunyai ruang yang luas dari sudut *siyasah* bertujuan memelihara kepentingan negara secara am. Dalam hal ini, kepentingan memelihara kestabilan kewangan melalui kaedah hapus kira bagi instrumen modal adalah merupakan *siyasah maliyah* yang seharusnya diberi keutamaan. Ini berdasarkan satu kaedah fiqah yang menyebut:

تصرف الإمام على الرعية منوط بالصلحة

*"Urusan pemimpin ke atas rakyat berpaksikan maslahah."*¹⁰¹

- ii. Segala perjanjian yang dipersetujui oleh pihak-pihak yang terlibat, selagi mana ia tidak bertentangan dengan Syarak adalah diharuskan dan wajib dipatuhi. Ini berdasarkan hadis:

ال المسلمين على شروطهم إلا شرطاً أحل حراماً أو حرم حلالاً

*"(Urusan) orang Islam adalah berasaskan kepada syarat-syarat yang (dipersetujui) oleh mereka, kecuali syarat yang menghalalkan apa yang haram atau mengharamkan apa yang halal."*¹⁰²

¹⁰⁰ Keputusan ini telah memmansuhkan keputusan MPS pada mesyuarat ke-129 bertarikh 30 Oktober 2012.

¹⁰¹ Al-Suyuti, *Al-Asybah wa al-Naza'ir*, Dar al-Kutub al-'Ilmiyyah, 1403H, Beirut, h. 121.

¹⁰² Abu Daud, *Sunan Abi Daud*, Bait al-Afkar al-Dawliyyah, 1999, h. 398, hadis no. 3594.

- iii. Secara umumnya, tiada halangan Syarak dalam penggunaan mekanisme *wa'd* oleh pelabur untuk melepaskan haknya terhadap baki modal selagi mana ia tidak melanggar syarat dan terma yang telah dipersetujui oleh pihak-pihak berkontrak.

91. Parameter Syariah Berhubung Penggabungan Jual Beli Dengan *Qard* (*Bai' Wa Salaf*)

Isu *bai' wa salaf* telah mendapat perhatian oleh pengamal industri kewangan Islam. Dalam amalan semasa, terdapat penstrukturkan produk yang menggabungkan beberapa kontrak Syariah seperti gabungan kontrak jual beli dengan kontrak *qard*. Secara umumnya, MPS pada mesyuarat yang ke-166 telah memutuskan bahawa penggabungan antara beberapa kontrak yang melibatkan pergantungan antara satu dengan yang lain adalah diharuskan tertakluk kepada syarat-syarat berikut:

- i. Tidak membawa kepada unsur riba;
- ii. Tidak melibatkan pertentangan antara *muqtada al-'aqd* bagi setiap kontrak yang digabungkan; dan
- iii. Tidak membawa kepada perkara yang diharamkan oleh Syarak.

Ekoran daripada keputusan tersebut, MPS memperincikan lagi perbincangan berhubung *bai' wa salaf* dan telah memutuskan seperti yang berikut:

Keputusan

MPS pada mesyuarat ke-176 bertarikh 24 Mei 2017 dan mesyuarat ke-178 bertarikh 25 Julai 2017 telah memutuskan bahawa *bai' wa salaf* merujuk kepada satu gabungan antara kontrak pertukaran (*mu'awadat*) yang terhad kepada jual beli, kontrak menyewa aset (*ijarah al-a'yan*) dan kontrak perkhidmatan (*ijarah al-asykhas*), dengan kontrak *qard*.

MPS menekankan bahawa terdapat dua kategori *bai' wa salaf* iaitu *bai' wa salaf* yang dilarang dan *bai' wa salaf* yang dibenarkan. Antara sebab-sebab larangan *bai' wa salaf* ialah:

- i. Wujud unsur riba atau helah kepada riba apabila manfaat disyaratkan kepada *muqrid*;

- ii. Mengandungi syarat yang bertentangan dengan *muqtada al-'aqd*;
- iii. Wujud unsur *gharar/jahalah* pada harga jualan; atau
- iv. Melibatkan dua kontrak dalam satu perjanjian transaksi.

Berkaitan dengan sebab-sebab larangan yang dinyatakan, MPS menggariskan parameter berhubung *ba'i wa salaf* yang dilarang seperti yang berikut:

- i. Transaksi melibatkan gabungan antara kontrak pertukaran dengan kontrak *qard* yang mengandungi peruntukan yang jelas (eksplisit) berhubung:
  - (a) Keberkaitan dan kebergantungan antara kedua-dua kontrak; dan
  - (b) Manfaat eksklusif kepada *muqrid*.
- ii. Walau apa pun perenggan (i), dalam kes sekiranya *qard* yang merupakan kontrak utama (*intended*), digabungkan dengan kontrak pertukaran yang memberi manfaat eksklusif kepada *muqrid*, ia juga termasuk dalam *ba'i wa salaf* yang dilarang meskipun tiada peruntukan yang jelas (eksplisit) berhubung keberkaitan dan kebergantungan antara kedua-dua kontrak dalam dokumentasi.

Asas Pertimbangan

Keputusan MPS ini berdasarkan bahawa terdapat larangan jelas daripada sumber-sumber Syariah berhubung pemberian *qard* yang digabungkan dengan akad pertukaran. Antaranya ialah hadis Rasulullah SAW yang melarang penggabungan jual beli dan *qard*:

عن عمرو بن شعيب عن أبيه عن جده: أن رسول الله صلى الله عليه وسلم نهى عن سلف وبيع وشرطين في بيع وربح ما لم يضمن.

*“Dari pada 'Amru bin Shuaib dari pada bapanya dari pada datuknya: Sesungguhnya Rasulullah SAW melarang penggabungan salaf (hutang) dengan jual beli, dua akad dalam satu transaksi (jual beli), dan keuntungan tanpa ada jaminan (tanpa mengambil risiko).”*¹⁰³

¹⁰³ Al-Nasa'i, *Al-Sunan al-Kubra*, Muassasah al-Risalah, Beirut, 2001, j. 6, h. 66.

Walaupun hadis ini menyebut perkataan *baī'*, namun fuqaha berpendapat bahawa perkataan tersebut terpakai kepada semua bentuk kontrak pertukaran termasuklah kontrak sewaan.

Pensyarat jual beli ke atas *qard* dilihat sebagai jalan ke arah riba (*zarī'ah ila riba*) dengan *muqrid* mengambil manfaat melalui jual beli tersebut. Fuqaha bersepakat (*ijma'*) bahawa pensyarat kontrak *qard* dalam kontrak jual beli oleh mana-mana pihak yang berkontrak yang memberikan sebarang manfaat, hibah atau nilai tambahan kepada pemberi pinjaman adalah tidak dibenarkan.¹⁰⁴ Ini bersandarkan kepada hadis Rasulullah SAW seperti yang berikut:

عن علي رضي الله عنه قال: قال رسول الله صلى الله عليه وسلم: كل قرض جر منفعة فهو ربا.

*"Daripada Ali r.a berkata bahawa Rasulullah SAW bersabda: Setiap qard yang memberi manfaat (kepada pemberi qard) adalah riba."*¹⁰⁵

Selain daripada isu riba, terdapat percanggahan objektif akad dalam gabungan *baī'* wa *salaf*. Objektif utama kontrak *qard* adalah untuk tujuan kebaikan, manakala kontrak pertukaran adalah berasaskan kepada keinginan pihak-pihak berkontrak untuk mendapatkan keuntungan serta saling menuntut hak masing-masing. Dalam hal ini, Imam al-Baji menyatakan:

ووجه ذلك من جهة المعنى أن الغرض أنه ليس من عقود المعاوضة ، وإنما هو من عقود البر والمكارمة فلا يصح أن يكون له عوض فإن قارن فقد فرض عقد معاوضة ، وكان له حصة من العوض فيخرج من مقتضاه.

*"Dan sebabnya (dilarang baī' wa salaf) jika dilihat dari segi makna ialah matlamat qard itu sendiri yang bukan merupakan kontrak pertukaran tetapi ia adalah kontrak kebaikan dan ehsan. Oleh itu tidak wajar jika kontrak qard melibatkan imbalan. Jika digabungkan dengan kontrak jual beli, maka ia telah berubah kepada kontrak pertukaran yang memerlukan imbalan dan ini tidak selari dengan muqtada al-'aqd bagi qard."*¹⁰⁶

¹⁰⁴ Ibnu Juzzi, *Al-Qawanin al-Fiqhiyyah*, j. 1, h. 172.

¹⁰⁵ Ibnu Hajar al-'Asqalani, *Bulugh al-Maram min Adillah al-Ahkam*, Matba'ah al-Salafiyyah, 1928, h. 176.

¹⁰⁶ Abu Walid al-Baji, *Al-Muntaqa syarh al-Muwatta'*, Matba'ah as-Sa'adah, Mesir 1322H, j. 6 h. 26.

